

КОМУНІКАТИВНА СПРЯМОВАНІСТЬ ПІДГОТОВКИ АВІАЦІЙНОГО СПЕЦІАЛІСТА

У статті досліджено комунікативну спрямованість підготовки авіаційного спеціаліста. Зокрема представлено професійно-орієнтоване аудіювання як один з основних каналів отримання інформації у процесі професійної діяльності авіаційного фахівця, комунікативні якості якого включають аудитивну компетенцію, тобто здатність і готовність до сприйняття та змістового переосмислення іншомовного аудитивного повідомлення, що реалізуються такими механізмами, як сприйняття мовного потоку, пам'ять, уява, логічне мислення.

***Ключові слова:** комунікативна спрямованість, авіаційний спеціаліст, аудіювання, сприйняття, пам'ять.*

Постановка проблеми. Професійно-орієнтована англійська мова є важливою складовою професійної підготовки авіаційного спеціаліста. Підготовка майбутніх авіаторів передбачає підвищення рівня компетенції, зокрема у володінні англійською мовою, що виступає гарантом надійності спеціалістів з льотного обслуговування повітряних суден та повітряного руху. У майбутньому авіаційні спеціалісти будуть працювати не тільки на Україні, а також, і в іноземних країнах, що зумовлює важливість якісної мовної підготовки авіаційних спеціалістів.

Якість мовної підготовки регулюється вимогами ІКАО, що передбачає володіння англійською мовою на четвертому робочому рівні. Без належного рівня володіння англійською мовою спеціалісти не допускаються до роботи у міжнародному повітряному просторі.

Професійний рівень володіння англійською мовою передбачає уміння спілкуватися з диспетчерами управління повітряним рухом, з наземним обслуговуючим персоналом у закордонних аеропортах, інспекторами під час перевірок на перонах, інструкторами міжнародних авіаційних центрів з перепідготовки на закордонні типи повітряних суден, за необхідністю уміти обговорити різні технічні проблеми літака тощо.

Крім того авіаційні спеціалісти повинні уміти вільно спілкуватись у процесі виконання службових обов'язків, однозначно і чітко висловлюватись на загальні, конкретні та пов'язані з роботою теми, успішно вирішувати лінгвістичні проблеми, що виникають під час непередбачуваних ситуацій, передати інформацію, розуміти різні акценти, задавати питання та багато іншого. Тому особлива увага приділяється комунікативній спрямованості підготовки майбутнього авіаційного спеціаліста на базі професійно орієнтованої англійської мови. Така підготовка передбачає володіння авіаційною лексикою, здатність контролювати основні граматичні структури, уміння перефразувати повідомлення, вести радіообмін певний час у відповідному темпі, ініціювати діалог у звичайних та неочікуваних ситуаціях.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Комунікативна спрямованість, її лінгвістичні характеристики й у цілому лінгвістичні особливості авіаційної англійської мови досліджувались Г. Г. Єнчевою, Г. Г. Кириченко, О. В. Ковтун; у роботах О. О. Леонт'єва, Т. В. Громової, О. О. Обдалової, С. В. Тиміної, В. А. Яковлевої та інших.

Проблема навчання авіаційних спеціалістів професійно орієнтованій англійській мові вивчалася певною низкою науковців, а саме Акімовою О. В., Герасименко Л. С., Ковтун О. В., Лаврухіною Т. В., Мітсутомі М., Москаленко О. І., Робертсон Ф. А., Харченком В. П., Щербіною С. В.

Мета статті. Проте комунікативна спрямованість підготовки авіаційного спеціаліста потребує глибшого вивчення.

Виклад основного матеріалу. Світові процеси глобалізації суспільства вимагають від сучасного спеціаліста достатньо високого рівня володіння іноземною мовою. Найрозповсюдженішою мовою міжнародного спілкування у різних галузях вважається англійська мова. У галузі авіації ця мова сприяє ефективному здійсненню професійного спілкування, наприклад, між пілотом та диспетчером, особливо за умов якщо англійська мова не є їхньою рідною мовою. Науковці називають її професійно орієнтованою мовою авіаційного спрямування. Цій мові властива специфічна лексика, граматики тощо, які повинні бути чіткими, зрозумілими, однозначними, полісемічність не допускається.

Різні аспекти мовлення у цілому вивчалися певною низкою філологів. Зокрема, сучасний німецький лінгвіст Х. Г. Гадамер наголошував на тому, що мова є універсальним середовищем в якому здійснюється розуміння, а засобом розуміння є тлумачення, результат тлумачення у сфері авіації виявляється у діях пілота, диспетчера чи інших авіаційних спеціалістів [1].

У контексті нашого дослідження нас більше за все цікавить трактування розуміння відповідно до логіко-лінгвістичного напрямку, а саме, коли розуміння зіставляється з такими категоріями як зміст, мовна комунікація та діалог. Виявилось важливим трактування розуміння у межах психологічного напрямку, зокрема те, що науковці пов'язують розуміння з поняттям «діяльність», «спілкування», «міжособистісні стосунки». На прикладі професійно орієнтованої мови радіотелефонного спілкування ми бачимо, що результат розуміння діалогічного усного мовлення відбивається у певних діях, командах, повідомленнях, намірах та іншому.

Ми погоджуємося з думкою українського філолога Бацевича Ф. С. щодо шляхів, які проходить реципієнт сприймаючи повідомлення (радіотелефонні) і текст (різні типи прогнозів погоди, що поступають пілоту у текстовій формі), послідовності сприйняття, а саме фізичне сприйняття повідомлення, тобто аудіювання, розуміння поверхневого значення, це перша реакція, співвіднесення з контекстом у широкому сенсі (порівняння його з попередніми повідомленнями і прогнозування наступного шляхом висловлення намірів щодо подальших дій), розуміння глибинного значення (сутнісне розуміння повідомлення), співвіднесення з фондом професійних знань присупозицій, інтелектуально-емоційне сприйняття повідомлення, усвідомлення його змісту, концепту, а також інтенцій адресанта [1].

У визначеній послідовності інтенції адресанта більш за все привертають нашу увагу. Під адресантами ми розуміємо пілота або диспетчера повітряного руху, від точності і відповідності їхніх інтенцій залежить безпека повітряного руху. Усвідомлення змісту радіотелефонних повідомлень передбачає адекватне і точне реагування що сприяє загальній безпеці всіх учасників повітряного руху. Усвідомлення реципієнтом інтенцій адресанта сприяє ефективній комунікації.

Вирішенням проблеми здійснення ефективної комунікації є підвищення професійно-комунікативної компетенції майбутніх авіаційних спеціалістів. Науковці О. О. Леонт'єв, Т. В. Громова, О. О. Обдалова, С. В. Тиміна, В. А. Яковлева та інші вважають, що мовні дії залежать від особливостей професійної діяльності спеціалістів. У зв'язку з цим, не випадково, зростає інтерес вітчизняних науковців та закордонних науковців до професійно-орієнтованого спілкування, зокрема такого його різновиду як аудіювання, що виявилось одним із основних каналів інформації як у навчальній так і у професійній діяльності.

Під професійно-орієнтованим аудіюванням ми маємо на увазі складну мовну діяльність з ознайомлення з професійно-важливою інформацією (оцінка, відбір, подальше застосування) пов'язаною з професійною діяльністю у сфері авіації. Аналіз досліджень з проблеми сприйняття звукових сигналів у професійному спілкуванні показав, що об'єктивні та суб'єктивні труднощі перетворюють даний процес на надскладний. До об'єктивних чинників, що ускладнюють професійне аудіювання майбутнього авіаційного спеціалістів, на думку Л. В. Бондаревої, відносяться технічні шуми, суворий ліміт часу, що відводиться на сприйняття повідомлення, раптовість отримання інформації; до суб'єктивних науковець відносить особливості вимови, інтонації, індивідуальні акценти комунікантів.

В умовах професійної діяльності авіаційних спеціалістів радіо є найзручнішим, доступним і, разом з тим, складним для сприйняття джерелом інформації. У зв'язку із швидким темпом мовлення, дистанційністю, а саме відсутністю зворотного зв'язку, відсутність невербальних засобів (міміка, жести, тощо), що можуть сприяти кращому розумінню, наповненість радіоповідомлень новою, складною інформацією і наявністю радіо шумів ускладнюють аудіювання. З метою покращення процесу професійного аудіювання важливо приділяти належну увагу сформованості аудитивної компетенції фахівців у галузі авіації. Під аудитивною компетенцією розуміють динамічну сукупність знань, умінь, навичок, цінностей необхідних для здійснення ефективної професійної і соціальної діяльності та особистісного розвитку спеціалістів, яку вони повинні освоїти і продемонструвати в умовах професійної комунікації. На нашу думку, важливим є наявність сформованої іншомовної аудитивної компетенції у майбутнього авіафахівця.

Є. С. Каптурова визнає аудитивну компетенцію особливою інтегральною характеристикою індивіда, що актуалізується у його здібностях та готовності здійснювати аудитивну діяльність іноземною мовою з оптимальними параметрами (успішність, ефективність, адекватність, інтегративність) для вирішення комунікативних завдань, детермінованих практичними цілями [4].

На думку Є. Ю. Малушко, профільна аудитивна компетенція включає здібність сприймати іншомовну автентичну мову з урахуванням лінгвістичних компонентів висловлення, індивідуальних особливостей комунікативних умов спілкування [6].

В. О. Цибанева трактує іншомовну аудитивну компетенцію як здатність і готовність до сприйняття та змістового переосмислення іншомовного аудитивного повідомлення, що реалізуються такими механізмами, як антиципація, сприйняття мовного потоку, пам'ять, уява, логічне мислення. Проаналізувавши різні трактовки даного поняття, ми дійшли думки, що іншомовна аудитивна компетенція майбутнього авіаційного спеціаліста є здатність та готовність здійснювати сприйняття, розуміння та змістовне переосмислення усного повідомлення, а саме, інформацію іншомовного аудитивного повідомлення різних типів [8].

Ефективне професійне спілкування здійснюється на основі базових механізмів формування іншомовної аудитивної компетенції майбутніх авіаційних спеціалістів, до яких відносять мовно-руховий механізм, механізм осмислення отриманої інформації, механізм сегментування мовного потоку, механізм пам'яті, механізм вірогідного прогнозування. Сприйняття усної інформації майбутніми авіаційними спеціалістами не можливо без участі мовно-рухового механізму. Якість розуміння усної інформації залежить від якості мовлення, першим етапом якого, на думку Л. А. Чистович, є артикуляційне розпізнавання почутого повідомлення. Науковцем встановлено, що уже на початку сприймання, як тільки виникає установка на слухання, органи артикуляції знаходяться в активному стані. Чим краще засвоєний звуковий образ слова, тим менше він потребує контролю, тому вимовляння знаходиться у найскладніших ситуаціях, коли сформований образ слова ще не закріплений, або коли наявні певні шуми, що не переважають сприйняття. Відповідно, вироблення артикуляційних навичок у майбутніх авіаційних спеціалістів є однією з умов формування іншомовної аудитивної компетенції.

Розглядаючи механізм осмислення, І. А. Зимня відмічає, що це процес становлення змістових зв'язків і відношень між елементами та одиницями іншомовного повідомлення під час сприйняття, відбувається неперервне порівняння отриманих сигналів з тими моделями та еталонами, які зберігаються у пам'яті [3]. Це порівняння тісно пов'язано з минулим досвідом реципієнта, під яким мається на увазі слід від слухових та мовнорухових вражень, що складають основу слухового сприйняття та розуміння мови. Якщо слуховий слід достатньо активний, то при сприйнятті він якби оживає, і відбувається впізнавання.

Механізм осмислення тісно пов'язаний з механізмом сегментування усного мовлення. І. А. Зимня стверджує, що у процесі прослуховування реципієнт встановлює змістовні зв'язки з частинами мовного матеріалу шляхом виділення змістових опорних пунктів.

Механізм осмислення також невід'ємний від механізму слухової пам'яті. Від здатності утримувати у пам'яті сприймаємий відрізок мовлення залежить процес розуміння

інформації, можливості її логічної переробки. Уміння орієнтуватися в усній інформації напряму залежить від об'єму довгострокової пам'яті (від кількості слів, синтаксичних конструкцій, що містяться у ній). Для успішної роботи цього виду пам'яті надзвичайно важливим виявилась семантична подібність запам'ятовуваних елементів. Лексичні одиниці та мовні образи, згруповані згідно певних ознак, запам'ятовуються набагато краще, легше та міцніше ніж випадковий матеріал. На короткострокову пам'ять впливає зовнішня звукова подібність сприймаємих на слух одиниць: сприймаємих матеріал систематизується відповідно до змістовних ознак та слухових асоціацій. Існує міцний взаємозв'язок між довгостроковою та короткостроковою слуховою пам'ятю. Безперечно вона враховується у процесі формування іншомовної аудитивної компетенції майбутніх авіаційних спеціалістів.

Висновки. Таким чином кінцевим критерієм оцінки оволодіння іншомовною комунікативною ми вважаємо сформованість аудитивної компетенції, тобто здатність і готовність до сприйняття та змістового переосмислення іншомовного аудитивного повідомлення, що реалізуються такими механізмами, як антиципація, сприйняття мовного потоку, пам'ять, уява, логічне мислення. Особливого значення ми надаємо осмисленню почутого матеріалу та механізму слухової пам'яті. **Перспективи** подальшого вивчення проблеми передбачають дослідження уяви та логічного мислення авіаційних спеціалістів під час сприйняття радіотелефонних повідомлень, оскільки це впливає на безпеку пасажирів, перевезення вантажів, та має значний вплив на роботу авіаційних фахівців у усьому світі.

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф. С. Бацевич. – К. : Видавничий центр «Академія», 2004. – 344 с.
2. Бондарева Л. В. Обучение курсантов авиационных вузов пониманию на слух радиотелефонной фразеологии: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – Пятигорск, 2007. – 153 с.
3. Зимняя И. А. Лингвopsихология речевой деятельности. – М. : Моск. психол.-соц. ин-т; Воронеж: нПО «МОДЭК», 2001. – 163 с.
4. Каптурова Е. С. Педагогические условия формирования иноязычной аудитивной компетенции будущих лингвистов в вузе: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – Орел, 2013. – 149 с.
5. Карстен Тайл. Обеспечивая взаимопонимание. Как не допустить, чтобы коммуникационные разногласия привели к авиационным происшествиям // Аэронавигация. – 2009. – № 2-3 (5-6). – С.18-21
6. Малушко Е. Ю. Методика формирования иноязычной профильной аудитивной компетенции магистрантов лингвистики (на основе инфокоммуникационной технологии подкастов, английский язык): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – Волгоград, 2013. – 155 с.
7. Рекомендации по программам обучения авиационному английскому языку: Циркуляр ИКАО 323-AN/185. – Канада, Монреаль: ИКАО, 2010. – 80 с.
8. Цыбанёва В. А. Модульное обучение иноязычной аудитивной компетенции студентов-лингвистов: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – Пятигорск, 2009. – 173 с.
9. Шлямова А. А. Педагогические условия языковой подготовки в авиационном вузе // Инновационная наука. – 2016. – №1-2 (13). – С. 236–238.

Царева Людмила. Коммуникативная направленность подготовки авиационного специалиста.

В статье исследована коммуникативная направленность подготовки авиационного специалиста. В частности представлено профессионально-ориентированное аудирование как один из основных каналов получения информации в процессе профессиональной деятельности авиационного специалиста, коммуникативные качества которого включают аудитивную компетенцию, то есть способность и готовность к восприятию и смысловому переосмыслению иноязычного усного сообщения реализуемые такими механизмами, как восприятие речевого потока, память, воображение, логическое мышление.

Ключевые слова: коммунікативна спрямованість, авіаційний спеціаліст, аудіювання, сприйняття, пам'ять.

Tsaryova Liudmila. Communicative approach to aviation specialist's training.

The paper studies the communicatively oriented training of aviation specialists. In particular, it represents professionally-oriented listening as one of the main channels of information in the course of professional activity of aviation specialists, communication skills which include auditory competence, ie the ability and readiness to accept and rethink foreign language auditory messages implemented by mechanisms such as the perception of the speech stream, memory, imagination, logical thinking.

This is the language required to deal effectively with all the non-standard, abnormal or emergency situations which pilots and controllers encounter and for which standardized phraseology is insufficient. According to the ICAO Language Proficiency Requirements aviation specialist should be able to speak and understand the language used in radiotelephony communication. Also, proficient speakers shall communicate effectively in voice-only (telephone/radiotelephone) and in face-to-face situations. In addition to addressing non-formulaic, work-related language, aviation English training must adopt an essentially communicative approach to language learning with the main focus on speaking, listening and interactive skills. Although grammar, syntax, vocabulary and reading underlie oral communications, the primary objective of aviation English training is voice-only communication.

Keywords: *communicatively oriented, Aviation specialist, listening, perception, memory.*

УДК 378.14

Сергій Цибульський, к.політ.н.
Воєнно-дипломатична академія імені Євгенія Березняка

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

В статті розглянуто переваги та недоліки лекційно-семінарської та модульної систем навчання, аналізуються особливості організації освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах (далі – ВВНЗ). Визначено підходи якої з даних систем більшою мірою сприяють формуванню та розвитку у курсантів (студентів, слухачів) фахових компетентностей. Виділено сучасні технології навчання, які відповідають умовам здійснення навчального процесу у ВВНЗ і можуть бути запроваджені в педагогічній практиці.

Ключові слова: *лекційно-семінарська система навчання, модульна система навчання, види навчальних занять, сучасні технології навчання.*

Постановка проблеми. Необхідність всебічного розвитку молодого покоління викликана суспільною потребою у нових типах мислення і нових способах перетворення дійсності. Авторитарна вища школа, яка донедавна була панівною, передбачала виконання соціального замовлення на людину певного типу. На жаль, ще й сьогодні традиційна вища школа продовжує бути орієнтованою на соціум, цілеспрямовано формувати особистість, потрібну для держави, спеціаліста-професіонала, який відповідає соціальному замовленню, має необхідну політичну орієнтацію, є лояльним. Це не означає, що в цій моделі абсолютно ігноруються індивідуальні запити і потреби студентів, однак вони заохочуються і задовольняються лише у тому випадку, коли відповідають інтересам держави [7, с. 3].

Прагнення наблизити систему освіти України до європейських стандартів спонукає сучасних реформаторів вивчати передовий досвід у цій сфері й впроваджувати не лише Європейську кредитну трансферно-накопичувальну систему (ЄКТС) на вітчизняних теренах, а й застосовувати нові технології навчання, що стосуються особливостей проведення